

Dějiny bříolličních lomů, dobývání bříol- licné kytiny, v Radočicích a okolí.

Podle vyprávění starších lidí, byl první bříolliční lom na Těpušsku. Tamní rolník jménem Štuka jel do lesa pro dříví. Tuš sklouzl, upadl smeknul se po šikmé skále bříollicí, která se pod jeho váhou částečně pokryla. Dal se do zpracování bříollice pak odjel do Liberce, uvědomil některé obchodníky. Ti šli, a když viděli bříollici dobré jakosti, pronajal od rolníka Sas-Ambrož lom, zvaný na „Štáňovsku“.

Brzy potom se začalo s dobýváním bříollice v lomech kolem Bratříkova, Radočic, Jirkova, Jilova, Vlastiborí a j. Až do roku 1870 pracovalo se v lomech jen v létě. O Martinu práce v lomech končila. Až potom přijel jeden lomař Novotný Fr. z Bratříkova objevil, že druh bříollice tvrdší jakosti da' se dobře zpracovati i v zimě za mrazů. Od té doby pracovalo se v lomech i v zimě a byl to romantický pohled, kdy v zimě za mrazivých nocí v osvětlených „boudách“ lomů ozývalo se veselí klapání palicích „dračů“ dlouho přes půl noci a mnohdy až do rána. Svítalo se při práci petrolejovými lampami, které byly ve velkých dřevěných lucernách pověšených na střechy „boudy“. A, že bylo třeba „zahřívati se“ při práci kořalkou, není divu, že rozmohlo se pak značné pití kořalky, což

čimla většina lomářů, tak, že v sobotu po zaplacení „konta“ mnohý lomář přinesl z výplaty domů malý zbytek a mnohý třeba výplatu zálohovou a není divu, že pak početná rodina doma trpěla značnou nouzí.

Žronický obob postupu výroby bříolice byl takový: Lomáři pomocí motyk a seker lamali v lomi bříolice větší, silnější kameny, z nich vybírali lepší jakosti, které pak obráči rozobrávali na slabé tabulky širšími slabými pláty, na něž tloukli dřevěnou paličkou. Dělní seděli při straně za nepřímého procvičení „v bouli“ a v létě také na šutru. Sekáči a stíhači pak dávali tímto uvolněným deskám tvar nepravidelného čtyřhranu. To se dělalo zprvu sekáčem podobným pokrývačskému kladivku, později asi kol. roku 1860 počali v lomi na „stráních“ pod Bratříkovem stíhati bříolici velikými mřížkami které byly připevněny na dřevěném nářadí podstavci na jehož konci stíhač seděl a levou rukou bříolice deskou mezi nože přidržel a obracel a pravou rukou „stíhal“. Výkon této práce se tímto trojnásobně i více zvýšil.

Přivážení kamene dřevem a odvázení odpadků obstarávali „kolečkáři“. Uvolněnou bříolici od stíhače pak odvážel a rovnal nejmladší dílník — „prošek“ do kopy a kopy oddělované většími kameny — „kopáky“ — na koso postavené. Také ženy v té době byly v lomích částečně zaměstnány.

Denní mzda v lomech byla tehdy asi tato:
lamači a štíhači až 60 krjearů, obrači 40
až 45 krjearů, kolicníci 35-40 krjearů. Ženy
20 krjearů denně. Později měli štíhači větší-
nou plat od „kopy“ a někde též i obrači.

Bridlice je zelená neb modrá a dělí se podle
jakosti a barvy na tři třídy a ceny. První tří-
da 40 až 50 krjearů, II. třída 35-40 krjearů,
III. třída (mستينobarvené) „fleky“ 20-25 krjearů
za jednu kopu. Zelená bridlice byla zvlášt-
ně v Německu oblíbená a kupovaná.

V prvních dobách se v lomech nedělaly podolčáky.
by „šrky“ a dělala se kolmá stěna která se od-
sekávala sekrou jak je dosud vidět „v modrém
lomu“ Libegově pod Hroustí u cesty ku Žel. Brooku.
Práce ta však byla pomalá a zohrála se a pozdě-
ji se začalo v lomech používatí střílného prachu na
tuhnutí skály a ještě později dynamit a pod. a tu
se již rychleji postupovalo do větší hloubky, kde bý-
vala bridlice lepší jakosti a v hloubce se dobývalo
často ze stíny činné vznikly podolčáky, které byly
nebezpečny, často se sřítily a zasypávalo nářadí a p.

Do některých lomů unikala prameny silné vody,
která se odstraňovala dlouhými násoskami „tlačíky“
ručními pumpami a někde i motorem (lom Pirochův.)
(Tímto v každém hlubším lomu jest plno vody.)

Všechny břidlicí provozovali a odlebovali, hlavně bratři Sochorové v Žel. Brodě, Rada st. a synové: František a Petr Rada ze Žel. Brodů a Frant. Hrnělek Bratříkov. V letech 1870 - 80 90 až 900 se nejvíce v lomech pracovalo.

V Radčicích měli břidličné lomy: Balatkové, Hnjar, Hopalové, Václav J. 3. Dobias, Hrdýš a j. a u každého lomu zůstala památka haldy šutru a odpadku, některé již zasypány a upraveny na pozemky.

Kolem roku 1890 byl zde nejzvláštější lom v němž bylo zaměstnáno až přes 50 dělníků byl lom za "Věchy" (směrem silnici k býv. obci.) který tehdy nazván lom "Světový". Majitelé toho lomu a podnikatelé byli Josef Václav, Radčice čp 3. (2 dílně) a Josef Šihán obecní starosta z Jirkova. Dále lom Liebigův "na stráních" pod Bratříkovem kde bývala snad nejlepší břidlice. Blíže toho lomu u silnice postavila tehdy firma Liebigova plátn "Starbu" několik bytů pro dělníky z lomu. Dům ten jest postaven větší z kamene břidličného o jednom poschodí svěřickou v průčelí na něm byly větší hodiny a zvon na který zvonilo se nástupem práce, poledne konce práce a pod. V letech 1930 pak zvoněk ten na žádost darovala firma Liebig naší obci který přimontován na věžičce zelejší kapličky na něm se zde zvoní.

Dále lom, který nazván "Bosna" mři Raděi-
cemi a Jirkovem plával bříollici olovné jarkos-
ti a zaměstnáno v něm více lomářů.

Vokoli' byl také větší lom "Pivochův" na Bra-
siňkově. Lom ten před lety zasypán sřice-
ním podolilane "šreký". Zasypán tam motor
na čerpání vody, vozíky, kolejnice a nářadí.
Lomáři zvláštní náhodou vyšli bez úrazu. V tu
dobu ubíral se po blízké silnici pohřební prů-
vod a všichni lomáři když slyšeli hrát hud-
bu vyšli z lomu aby se na průvod dívali. V
tom velikým rachotem sřicemina lom zasypala
a vol té doby práce tam zastavena. Zvláštní
pak je, že téměř v každém lomu podolilane sřic-
eminy spadly většinou v noci, když se upra-
covalo.

U lomu na stránkách firmy Liebig, přišli před vál-
kou dva lomáři o život, kteří byli zraněni do
hlavy opotlovávajícími se stěny kamennými, tak, že za
krátko zemřeli. Byli to lomáři: Josef Hoňák, byt-
lel v tu dobu v "Houšti u Hvozdku" a druhý stej-
ného jména také Josef Hoňák z Jirkova vol Jamí,
a bydlel toho času v "Houšti u Hvozdku."

Jako každý průmysl i výroba bříollice prodělala
těžké krize. V roce 1880 uvaleno na bříollici
vysoké clo, čímž vývoz do Německa ustal a
rozmohl se obvoz bříollice anglické. Byla vys-
lána deputace v této věci do Vídně k císaři, mar-
ně však ztroskotala o nápravu.

Když pak koncem minulého století šel se v našem okolí průmysl sklařský skl. kroužky, ustávala práce v lomech a lidé se zaměstnávali v brusárnách. Lomu pak bylo méně a práci té se potom věnovali nejstarší lonoři. Také umělá krytina eternit a j. volbyt i cenu brüollice značně poskočila. Za světové války dobývání brüollice úplně zastaveno.

Že česká brüollice jest dobré jakosti v tom svědčí krytiny, střeš významných budov i v Praze a Lichách. Některé krytiny jsou až 3/4 století staré, všem nepříznivým vlivům povětrnostním vzdorující, pod níž je střeška suchá a zdrava.

Po světové válce nastalo v Radčicích a okolí zase částečné dobývání brüollice. Jáchym Václav a Bohumil Václav koupili lom od Josefa Kopřala z č. 56., a vedlejší obecní cestou směrem k Jirkovu. Frant. Dobias měl lom na Jirkovské. Dále se dělalo v lomě částečně za Trchý, na Jirkovsku, a na "Stráních". Po válce byla na brüollici čilá poptávka, šlo dobře na volbyt a platilo se za první zelenou třídu 55 až 60 Kč., leč postupem doby ceny stále klesaly, i volbyt následkem umělé krytiny "eternitu" ustal. V letech 1930 a dále v době hospodářské krise a nezaměstnanosti zase některé pracují v lomě, jsou to

však ti, kteří ji někdy v lomech pracovali a umějí dráti. Jsou to však jednotlivci podnikatelé - dělníci a práce ta jako nouzová a společná. Vůlbyť bříollice stále ustává tak, že někdy dlouhou dobu stojí v ráolkách hotova u lomu, než-li se proda, což má neblahý vliv na další podnikání a práci, neb nemá peněz na výplaty dělníků a na péči, na stěhivo nářadí a pod.

Firma „Libigova“, po světové válce podnikala dobývání bříollice jen krátkou dobu. Potom někteří dělníci, od té firmy pronajali jako „na „Klubáku“, na Lihovodích, lom a v něm společně jako podnikatelé - dělníci pracovali a výdělek se společně dělili a nájem platili firmě z hotové „kopy“. Byli to Antonín Kopal starší, Ant. Kopal mladší, oba z č. 14, František Kodyš č. 58, Karel Dobráš č. 36, dále František Trölla a V. Šehř, kteří bydleli „na Stáněch ve Starbě“. Štala práce to nebyla.

Ráděcí podnikatelé bříollicových lomů, v letech 1870 až 1900, z dobývání bříollice ani sobě finančně mnoho nepomohli a nikdo z nich nezbohatl, což vidět z toho, že některým podnikatelům lomů, k poslední příšly jejich hospodářské ucellosti do soudní dražby a byly prokany. a to: Josefu Balathovi č. 24, hostinec a pole, Josefu Václavovi č. 3, „v olhni“ dům a pole, Josefu Lihovodovi obecnímu starostovi Jirkova a Radošic, dům a pole.

Rodiny lomárn, v těchto dobách r. 1870 - 1900, bývaly

většinou šesti až osmičlenné a více, nedospělých dětí, které musely již od šestého roku se chopiti plavácké práce navlečen a pool. někdy přes půl noci a brzy ráno. Když někdy rodiče přinesli domů uzenku neb jaternici, ta byla rozdělena na tolik dílů kolik bylo členů rodiny, celn jako se dítě vyví, nedostal žádný. Do školy pak se těžko šel "hrácar" na přera, neb sešit. Při tom nedostatku byly však děti zdravé a zručná když volán do obce lékař.

Památka po dobýrání bříolice však zůstala, v celém okolí bříolici kryté střechy a bříolické střechy výnamných budov a věží kostelní v Lichách, v Venecku a jiných zemích. Zde pak, kolem vyplávané a opouštěné lomy, zastávající hrůzám a naplněné vodou, v nichž se již několik zdejších lidí utopilo a to: Jaroslav Novotný v lomu na Desné, Anna Václavová čp. 48 v lomu u "Samkovy háje". František Hloušek v lomu Balatkově (směrem k Jilovu). Joachym Václavík čp. 48, se utopil ve vlastním lomu roku 1926, (směrem k Samkovu háji), dále Marie Koblířková i se svým 1/2 ročním synkem, v lomu mezi Radčicemi a Jirkovem (lom Kličovců). Jaroslav Vít, čp. 63, 15 roku star utopil se při koupání v lomu u bývalé dřevky střeky, v červnu r. 1937. Někteří lomy již zasypány a to: "u Kráse", směrem k Housti, proděl cestu (lom Hloušků), v němž se utopil z Housti mladý Hloušek. Jeden lom "u Kráse" zasypal pak Petr Novotný v letech 1925-6. Zasypán též lom vedle silnice pod Kolečským hostincem roku 1931.

U opuštěných lomů pak zbyly velké haldy
břolliových odpadků a šutů, mezi Praččice-
mi a Jirkovem a výše, které vystupují jako
mohyly egyptských faraonů — pomníky lomářů.
Halo tato mohyla šutů má zajisté svoji dob-
rou, veslou i smutnou historii. Na věčné časy
budou hlásati, že mnoho práce lomáři vykonali,
ne-li tyto velké haldy šutů sem navozili a
svědčí, že se kdysi zde dobývalo mnoho křtiny
břolliové, což poskytovalo zelejšímu obyvatelstvu po
několik desetiletí hlavní obživu.

Pomníky, že ještě dva lomáři kriticky zahynuli, když
šli z lomu domů a to: Josef Havelík, svobodný,
bydlel v Housťce u Havelíku, pracoval ve společném
lomu na Jirkově (lom Klykorkův, v němž se s di-
tětou utopila M. Kobližková.) Uši v roce 1896 přišel
Starým Rokem pracovali za mraru v noci a když
kolom přel noci šel z lomu domů, šel z cesty
a spadl do lomu (nynější Bosny) v němž se teh-
dy ještě nepracovalo. Druhý otec na „Starý Rok“ ho
potom tam našli. Pakem do lomu si rozbil hlavu
o led narostlý na vodě.

Druhý, Josef Zelinka, bydlel v parodemi v Jilově a
pracoval v lomu jak výše uvedeno v tom samém, šel
k vězení v den příchodu „svatým Josefem“ z lomu přes
„Samkův hájek“ za velké bouře a sněhové vánice,
snad upadl na prázce a druhý otec ho tam naš-
li již mrtvého. V lomu p. Liebiga na „stráních“ se
pádem „s Hlubáku“ zabil správce toho lomu příjmi-
ním Hübeler, koloz vi, jest-li náhodou, neb zámyslně.
Také v lomu tom na „stráních“ zabilo při práci
lomáře Josefa Víta z Jirkova.

Tragická
úcta
v letech 1897.

Tragický případ se stal rokem 1897 v lo-
mí v Radčicích, který tehdy byl v místech
kde nyní stojí hostinec p. Františka Kadej-
še, jehož podnikatelem byl p. Josef Kopal
č. 56. z Radčic.

Výjim uvedeného roku, z večera, při lampě,
obráli dráči bídlici v boudě. Polichy dráči
vesele klafaly a dráči se při práci mezi
sebou legračně bavili. Tu pojednou jeden díl-
ník jmenem František Kopal z Jilového, dostal
z nenadání dráči Josef Polmovi z Radčic pra-
hickou do hlavy a smrtelně ho zranil.

Raněný Josef Polma v doprovodu ještě sám do-
šel ihned k lékaři do Drškova, který ho ošetřil,
ale naspět z Drškova již nemohl jíti a mu-
sel býti domů dopravěn. Stalo se to ve čtvrtek
z večera a v sobotu ráno zranění prohloubil a
zemřel. Dílník František Kopal pak u poroty
v Mladé Boleslavi dostal trest tři roky žaláře,
ale vzal si samovazbu, čímž trest snížen na 18
měsíců a potom když byla zavedena rakous-
ká císařovna Alžběta, uděleny trestancům ames-
ti, tak že F. K. byl po roce prominut ostat-
ní trest. Zemřelý Josef Polma byl star 24-25
roků, svobodný, zdravý silný člověk a bydlel
toho času v domě u p. Linky v čísle 2. v
Radčicích a tomu bytu se říkalo „pod krámem“.
Sepisno podle vyprávění jeho bratra Jáchyma
Polmy z Radčic.

Kopal Rudolf Lilham.

Velikonoční pověry a zvyky.

K Velikému pátku patří se mnoho pověr a zvyků, kterým mnohý věří a jimi se řídí.

1. Tak povení kočky na Květnou neděli musely se Velký pátek ráno spolknouti tři na hladový žaludek, aby nebolelo břicho.
2. Kdo se chtěl uchrániti od bolesti zubů musel na Velký pátek před východem slunce se kousnouti po třikrát do tří mečů.

Na Velký pátek ráno si masali lidé prsty u rukou i nohou medem, aby je néstípli hadi. Unoho lidí pojíždělo med, neb syrob na Zelený čtveček ráno, aby je néstípl had.

Chťel-li někdo olukému škoditi, snesl mu v noci před Velkým pátkem ráno střípy a odpravoky před domovní dvéře.

Kdo chtěl býti úplně zdrav, omýval si celé tělo v čerstvé studené vodě, na Velký pátek před východem slunce.

Na Velký pátek hospodyně uvařila vajíčko na tvrdo, které na Velkou neděli před obědem rozdělila na tolik dílků, kolik jich bylo v obědě. Kdo z toho vajíčka jezl, nikdy nezabloudil a celá rodina se držela pohromadě. Tomu kdo první věří, skutečné tajemné síly pomáhají

Pomník v Bratřicích.

Pomníky, Karlobozemi.

K postavení pomníku padlým vojínům r. 1914 - 1918 dali podnět tamní studenti. K účelu tomu schváno 7 divadel s výnosem 1706. 36 Kč. Provedení pomníka zasláno p. Josefu Kouřilovi ze Zásady. Vlastní pomník je ze žuly tmavé jablonecké, spodek a sloupové ze žuly hamurské. Vzdoben je poprsím p. presidenta T. G. Masaryka, ze sádky. Jsou na něm dvě mramorové desky. Na jedné z nich jsou uvedena jména 26 padlých vojínů r. 1914 - 1918. Slavnost odhalení pomníku konána 14 září r. 1919. Celkový náklad na pomník činil Kč. 3852.- Tak levný byl proto, že cena peněz v tom čase byla ještě vysoká. Později stavění pomníky byly daleko dražší. Byl to první pomník v okresu a také prý v celé republice. Při slavnosti odhalení pomníku byla účast občanstva z okolí malá.

Pomník v Nábři.

Postaven byl při občanské kat. obci Nábři Veselí, nákladem ze sbírek a dobrovolných příspěvků přes 10.000 Kč. Deska na pomníku nese 38 jmen padlých vojínů r. 1914 - 1918. Slavnost odhalení pomníku konána 25 září r. 1921. Pomník stojí na místě bývalého hřbitova.

Pomník v Jílovém.

Postavilo ho tamní občanstvo a dobrovolných sbírek nákladem 13.332 Kč. 46 hal. Deska na pomníku nese jména 27 padlých vojínů r. 1914 - 1918. Slavnost odhalení pomníku konána dne 3. září r. 1922, za účasti spolku sokolských, hasičských a mnoha občanstva z místa a okolí.

Pomník v Koberově.

Byl postaven součinností tamních spolků Tělových. J. Sokol, sboru dobr. hasičů Národní Jed. Severočeské a osady Koberovy - Chloudek. Pomník je dílo sochaře p. Holase ve Břežině. Po levé straně jsou vyryta jména 23 padlých vojínů v letech 1914 - 1918. Slavnost odhalení pomníku se konala dne 24. září r. 1922, za účasti asi 700 osob.

Pomník v Lišném.

Na účel ten schválili školní děti již v roce 1917 divadlo a r. 1918 ustanoven komitét pro postavení pomníku. Roku 1922 objednan pomník u kamenníka Jana Kouřila ve Zbytkách, za obnos Kč. 5.250,-, práce s postavením Kč. 195,- 50, popusí pana presidenta Kč. 466,-, úhrnem 5911 Kč. 50 hal. Slavnost odhalení konána dne 28. října r. 1922, za účasti asi 800 osob. Na pomníku jsou uvedena jména 17. padlých vojínů v letech světové války 1914 - 1918.

Pamětní deska ve Vráti.

Slavnost odhalení pamětní desky ve Vráti se konala dne 1. května r. 1922, která je umístěna na tamní Sokolovně. Deska byla zhotovena tamní Těl. J. Sokol, k čemuž přispěli občané z Vrátnu a Prosečky. Desku pracoval sochař a kameník J. Koptík ze Lennil, za cenu Kč. 1000:- Na desce jsou uvedena jména tří padlých vojáků r. 1914-1918 a to dva z Prosečky a jeden z Vrátnu.

Pomník ve Vlastiborě.

Přičiněním spolku sboru dobro. hasičů, Těl. J. Sokol, organiz. sklař. důlnictva, družiny válečných poškozenců, spolku divoč. ochotníků "Vlastimil" a Domovního postaven pomník padlým vojákům v letech 1914-1918 ve Vlastiborě. Slavnost odhalení konána 22. července r. 1923. Náklad na pomník uhrazen starý v obnose Kč. 4774'07 a vytyčkem z této slavnosti Kč. 4726'78.

Dále postaven pomník padlým vojákům v Lásově. V Lounece pamětní deska 1914-1918 na škole. V Drákově pamětní deska umístěna v Hensově sboru. V Želuzim Brodci pomník padlým vojákům 1914-1918, který je umístěn na tamním hřbitově. Mezi padlými a zraněnými na desce byl uveden František Kruš z Propasného, který namířoval k vojsku r. 1914, pak poslán na Ruskou frontu a po válce prohlášen za mrtvého. Po 17 letech jeho příbuzní dostali od něho dopis a sdělují, že se vrátil domů z Tashkentu.

Dle Týdenního hor.
okresu.

Roku 1869 konal se meeting na Raadecku při silnici k Drákovu. (nyní lázeňská cesta.) Největší průvod přitáhl z Bratříkova. Ná- před jel na koni František Šmídek z Brat- říkova a za ním přes 100 mužů v poděbrad-kách, v řadě jako vojsko. Tělo ten se volal hlavoce pro rozsáhlé opatření úřadu. Neskončil však bez zajímavosti. Jistý ko- misar, který sem byl vyslán, odvážel si pak na zvlášť kočaru v němž vyjžděl da- leko čitelný nápis: "Neplatte daně šmí- dečnu Rakousku"! Meeting
v r. 1869.

Roku 1868 konal se tábor lidu na "Dupan- dě" u Nohav. Účast přecitná, přišli i Němci z okolí. Četnictvo a úředníci sledovalo s nap- jatím vývozy řečníků. Řečníci osti a opatr- ně. Tu a čísta jasna se objevil mezi zástu- pem maskovaný jezdec na koni, který vystoupil na tribunu a mocným hlasem, vybízel k odporu proti Rakousku. Tu u- ředníci vyavali četníky, aby toho řeční- ka zjistili. Lid však kol tribuny ude- lal tloučenci, že řečník i s konem poho- olně zmizel. Vzástupu říkali, že to je Fran- couz. Později pak nastalo vyšetřování, zvláště v Zásadě, kde stali původ tábora. Potom se vypra- vělo, že tajemným řečníkem na "Dupandě" byl učitel Koloušek z Račic. Lid však ne- prozradil ničeho. Meeting
v r. 1868.

Cihlařství v našem okolí.

Do roku
1914.

Před světovou válkou byly v činnosti tyto
strojní klenkové cihelny: dvě v Lásově, jed-
na v Plavech, dvě ve Velkých Hamrech a
dvě v Žitavě Brodě. Základní pramen pra-
covní před 40 lety. Tehdy se platilo zed-
níkem za 1 hodinu 9 krcem, dělníkem u
stavby 6-7 krcem, dělníkem v cihelně 8-
9 krcem a pracovalo se od pěti hodin rá-
no do 7 hodin večer a mnohdy většina tý-
denního výsledku propita v kornalce. Dnes již
moudré pondělky vymizely a dělnictvo je vys-
pělejší. Mzí staré zvyky zlatého cihlařské-
ho dělnictva je svátek svátku svatě Anny,
„patronky cihlařů“. Tento den plat majitel ci-
helny dělnictvu na „pivo“.

Una cihel byla roku 1887 do r. 1902 za
1000 cihel 13 zlatých, od roku 1903 do 1914
17 zlatých (34 korun.).

Udoly do r. 1914: Strojník týdně 25 korun,
topič 24 kor., zavařka od komory (5500 cihel)
6 kor., vyvážka od 1000 cihel 1 kor., rovnáč 60 h.,
hlídač 2 kor. 20 hal. denně, za neděli 1 kor. 10 h.
Šrobinová mlada dělníci v cihelně: u kol mly-
na 36 halův, řezáč 36 h., volbač 34 h., quřtar 26 h.,
stříkací dělník u mlyna 32 h., rovnáč do štělaří
32 h., rozvořáč 32 h., v hlíněšti 30 halův za 1. hod.
Ceny cihel r. 1914 za 1000 kusů 35 korun a
tvořící palivo 38 korun. Ceny uhlí 1914: hornosle-
ské 1 q. 1.40 K, Ia všecké 1.70 kor. pukařské 1 kor.

Spolicníci p. Vidral a Marek podnikali roku 1907 stavbu cihelny v Plchově a r. 1908 zjara se v ní počalo pracovati. Náklad na ni činil cca 150.000 Kč. Měla 16 komor a 5500 obsah cihel. Komin byl 42'3 metru vysoký. Vyrobito se tam ročně nejvíce 1,250.000 cihel. Zaměstnávala 30 dělníků.

Roku 1920 podnikli Vidral a Marek tuto cihelnu Josefu Hýškovi a spol. z Dráškova č. 84. Největší odbyt na cihly byl v letech 1919-21. a stála jedna cihla 1 Kč. Dělník toho času vydělával v cihelně až 50 Kč. za den.

Dne 12 ledna r. 1924 v 5 hodin ráno cihelna v Plchově vyhořela. Spáleniště koupil 15./8. 1924 František Rydval ze Zásady, který cihelnu znovu postavil a stavba dokončena 31./7. 1925.

V roce 1907 podnikl též stavbu kruhové cihelny p. Josef Kopal z Jilového při okresní silnici pod Zásadou. Stavba dokončena r. 1908 a první cihly se v ní počaly vylati na Velký Pořtek r. 1908. Komin byl u ní vysoký 37 m, parní stroj o síle 65 H.P. a vyžadovala si náklad cca 150.000 Kč. Pracovalo se v ní každoročně až do roku 1914. a mohla ročně vyrobiti 1,200.000 cihel. Roku 1920 dne 22. března cihelna ta vyhořela a nebyla již znova zřízena. Spáleniště sbouráno a materiál použit na stavby. Později i komin sražen a cihly prodány na okolní stavby domů. Zbyl tam obytný dům.

Při stavbě cihelny p. Kopala pod Lázacem, pracovalo z Radčic více dělníků, brusičů kornáků, ještě toho času nebyla v brusičnách práce. Potom když cihelny tyto byly v činnosti, tu každý rok někteří dělníci byli v nich zaměstnáni při výrobě cihel.

Roku 1917 koupil Pekarškov cihelnu v Ra. vech Sovárně p. Brůna a roku 1921 po sedmileté přestávce uvedena zase vchod, ještě od roku 1914 se v ní nepracovalo.

První strojní kruhová cihelna byla ve Vra. tislavicích / Maffusdorf / u Liberce a cihly z ní se dovážely až do zbyšního kraje. Dříve se dělaly ručně cihly skoro v každé obci.

Roku 1921 měly dělnické v cihelnách patřily k nejvyšším v oboru tom v celé republice.

Přirovnaje-li se ceny maderové a prodějně, s ohledem shledá se, že ohněm prodějně cena je v poměru tom nižší, kdežto jiné stavební materiál v poměru tom značně stoupl, jako vápno, dřevo, cement. Drahé vazy, okna, dřevo, prodělny časem shyní, ale laciný výrobek - cihla - velký přetrvá.

Před válkou do r. 1914 bylo v činnosti na Železnobrodsku sedm kruh. cihlen a v roce 1930 a dále jsou v činnosti jenom tři. Ostatní po válce světové zanikly. R.

Staré názvy některých domů v Radčicích.

Některých domů tyto přezdívky se nadřely a říká se: „v Pardubí“, čp. 45., „u Bonohů“, čp. 10, „u Pavla“, čp. 56, „u Jeřků“, čp. 9, „Stará škola“, čp. 27, „u Zetů“, čp. 4, „u Zvoníčků“, čp. 28, „u Vojků“, čp. 5, „u Mlynářčických“, čp. 39, „v Dřevě“, čp. 3, „u Běčín“, čp. 40, „Pod hrámem“, v čís. 2, „u Frolů“, čp. 14, „u Spikověčín“, čp. 38, „u Borůtků“, čp. 24, „u Zajíčků“, čp. 17 a 53, „u Hněvů“, čp. 35, „u Jůnů“, čp. 37, „u Bažantů“, čp. 48, „u Bubeníků“, čp. 46, „u Benohů“, čp. 47, „u Bursů“, čp. 43, „u Košťálů“, čp. 34, „u Fajfárnů“, čp. 54, „u Komenických“, čp. 31, „u Roubalů“, čp. 23, „u Vojáctů“, čp. 26, „u Chalupských“, čp. 21, „u Drobníků“, čp. 62, v Dřevě, čp. 60, „u Školských“, čp. 42, „u Polců“, čp. 15, „u Vorlíků - Šaolců“, čp. 32, „u Bublíčků“, čp. 6, „u Božích Muk“ čp. 36.

Některé domy shořely a nebyly již znovu na tom místě postaveny. a to: „Frajtrova“ bylo tam čp. 1. a dům ten stával nedaleko čísla 23. směrem k Hrošti. Dům „u Davidu“ čp. 6. stával nad číslem 5, a po požáru na tom místě ho p. Bublíček nestavěl a stavěl za Pardubí. Dále dům „u Vondrů“ čp. 19, po požáru na tom místě nepostaven. Stával nad čp. 26. Dům „u Doleních“ čp. 2, stával na místě nyníjší stádolety Ant. Václavů čp. 2. Dům ten po požáru již nepostaven a spaloviště koupil od Vojtěcha Silhavy Ant. Václavů čp. 2. Dále shořelý dům „u Stoděntů“.

Hudebníci v Radčicích jsou :

Roku 1936 a dříve. František Linka kapelník, 40.
Josef Hupka, 57., Trombon - housle.
Petr Novotný, ml., 64., první housle.
Petr Novotný, st., 64., malý buben.
Václav Honja, 7., flétna.
Stanislav Černý, 75., viola.
Josef Černý, 34., trumpeteta.
Antonín Prolla, ml., 1., housle, harmonika.
Miloš Šilhan, 53., I. housle.
Jindřich Linka, 70., housle.
Josef Vichovský, 15., klarinet.
Břetislav Koblaček, 29., bas.

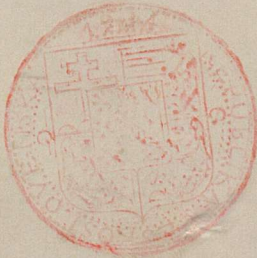
Vol roku 1918 zemřeli zde tyto hudebníci:
Šilhan Školský, 42., hrál basu.
Ferdinand Šilhan, 53., hrál I. housle.
Jan Angoval, 47., hrál klavír.
Petr Černý, 34., hrál violu.
Josef Dobias, 3., hrál basu.
Vojtěch Šilhan, trombon basu.

Lidová letadla mají na křídlech černá velká písmena označující jejich stát: Tak československo má značku Č.S., Německo D., Maďarsko H.A., Rakousko A, Polsko P.P., Francie F., Jugoslavia Y.N., Rumunsko R.V. — Za touto značkou země píše, se pomlčka a pak následuje písmo označující typ, opět velká písmena podle mezinár. značek. Německá vojenská letadla jsou nově označována černým železným křížem, a mimo to hákovým křížem.

Účty potravin a živočišných potřeb r. 1936.

Množství	Věci:	Kč.	hal.
1	Bochník chleba konsumní.	4'	—
1 kg.	monka pšeničná k vaření.	3'	—
1 kg.	cukr kostkový . . .	6'	40
1 kg.	soli	2'	10
1 kg.	ryže	2'	60
1 kg.	kroupice	2'	80
1 kg.	hrášek	3'	20
1 kg.	špek	20'	—
1 kg.	másto čajové	22'	—
1 kg.	maso hovězí	12'	—
1 kg.	maso vepřové	14'	—
1 kus	uzenka	—	80
1 "	jatmice	—	80
1 kg.	tvarožek	2'	50
1 litr	mléko	1'	50
1 litr	pivo	2'	80
1 litr	octa	4'	50
1 litr	petrolj obýč. 220, sklařsko	3'	40
1 kg.	brambor	—	40
1 kg.	káva zrnková	40'	—
1 kg.	žitná káva	2'	—
1 litr	smetana	12'	—
100 kusů	cigarety "Zora"	10'	—
100 "	" " "Vlasta"	15'	—
100 "	" "Sport" Kč. 25.- "Egypt"	30'	—
1	krabička zápalek	—	30

Československé kovové peníze od roku 1918.

Dvouhaléř, železný		Pětihaléř, z mědi.	
rub.	lic.	rub.	lic.
Desetihaléř, měď.		Dvacetihaléř, niklový.	
rub.	lic.	rub.	lic.
Dvacetipětihaléř, nikl.		Padesátihaléř, nikl.	
rub.	lic.	rub.	lic.
Jedna Kč. rub.	lic.	Pětikoruna, stříbro. rub.	lic.
stříbro.			
Desetikoruna, stříbro.			
rub.	lic.		
	Dvacetikoruna ražená roku 1934. stříbrná.		
rub.			lic.
1936. R. P.			